

24 באפריל, 2022

מבט ארלוזורוב על שוק העבודה שוק העבודה בשלהי משבר הקורונה

עידו לן ויוני בן בשט

אפריל 2022

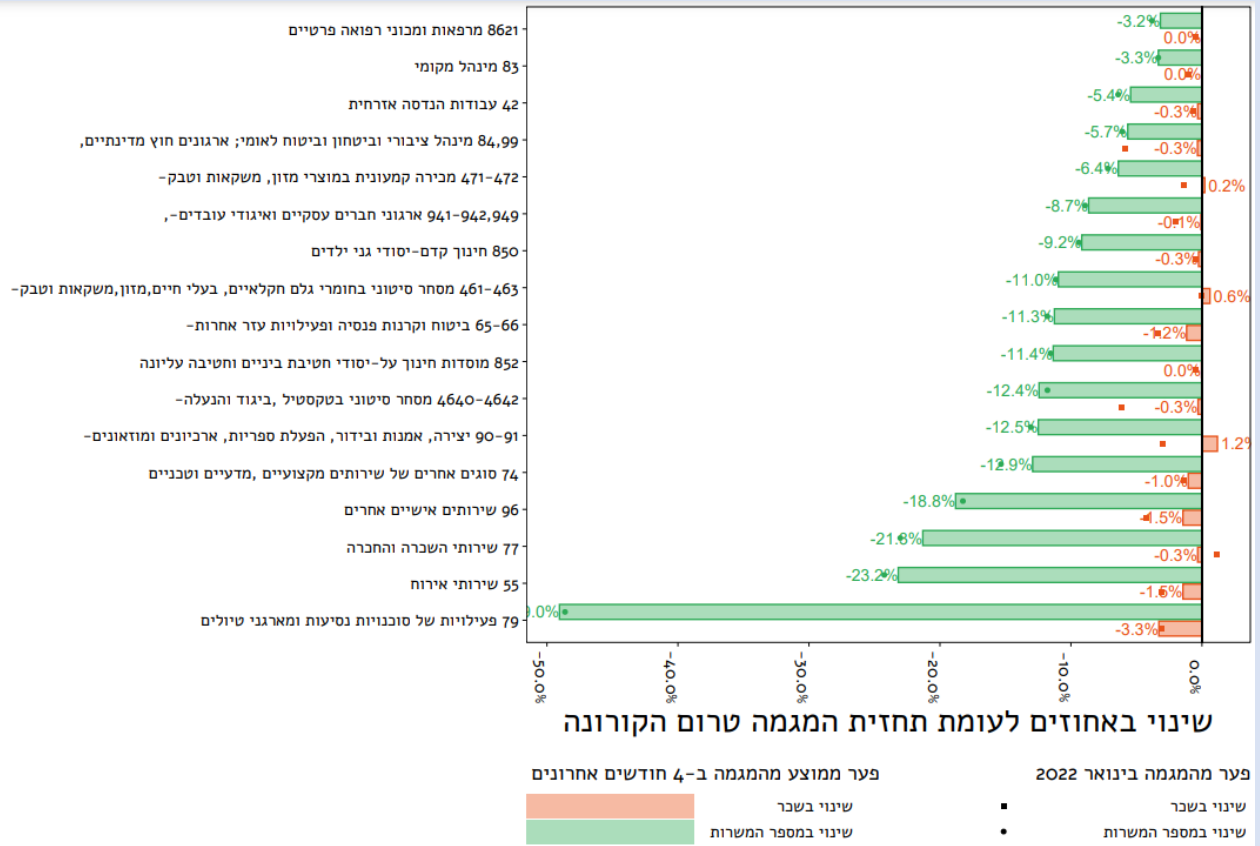
עיקרי הממצאים:

- 1.1. ישנם ענפים רבים בשוק העבודה, מרביתם מצויים בטווח הביניים של השכר, שהתעסוקה בהם לא צפויה להתאושש בטווח הנראה לעין. מדובר על כ-95 אלף עובדים חסרים.
- 1.2. ישנו פער מתמשך בנתוני המאקרו של ישראל, שמספרים סיפורים שונים על המצב הנוכחי - תופעה זו דומה למצב בארה"ב. עד שניתן יהיה להבין את המצב יש להיזהר מהחיפזון להכריז על כך שהמשבר מאחורינו.
- 1.3. נכון לנתונים העדכניים ביותר (ינואר 2022), במשק חסרות עדיין בין 114,000 ל-118,000 משרות לעומת תחזית המגמה טרום הקורונה¹.
- 1.4. פערי השכר שהיוו בירידה בעשור האחרון גדלו בעקבות הקורונה – פערי השכר בין ענפים בשכר גבוה לענפים בשכר נמוך גדלו ב-3% בעקבות הקורונה.

¹ ההערכה של כ-95 אלף עובדים מבוססת על ניתוח ענפי, ואילו המספר של 114,000 עובדים חסרים מבוססת על ניתוח מצרפי. ושיטות הניתוח בשני המקרים שונות, כאשר העדפנו לקחת את ההערכות השמרניות יותר בכל מקרה. החיסרון של העדפה זו מביא לכך שלא ניתן להשוות בין שני המספרים הללו ולומר, לדוגמה, ש-83% מהמשרות במשק (95 מתוך 114) הן משרות שהתעסוקה לא צפויה להתאושש בהן.

שווי משקל חדש? בחלק מהענפים הגידול בכמות המשרות נעצרה

איור 1 – שינוי בשכר ובמספר המשרות לעומת המגמה בענפים נבחרים

מקור הנתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה – ירחון שכר ותעסוקה. עיבוד: פורום ארלוזורוב. המגמה היא המגמה ארוכת הטווח הלוגריטמית שחושבה לפי הנתונים עבור השנים 2012-2019. השינוי בשכר הוא ביחס למגמת השכר הראלי.

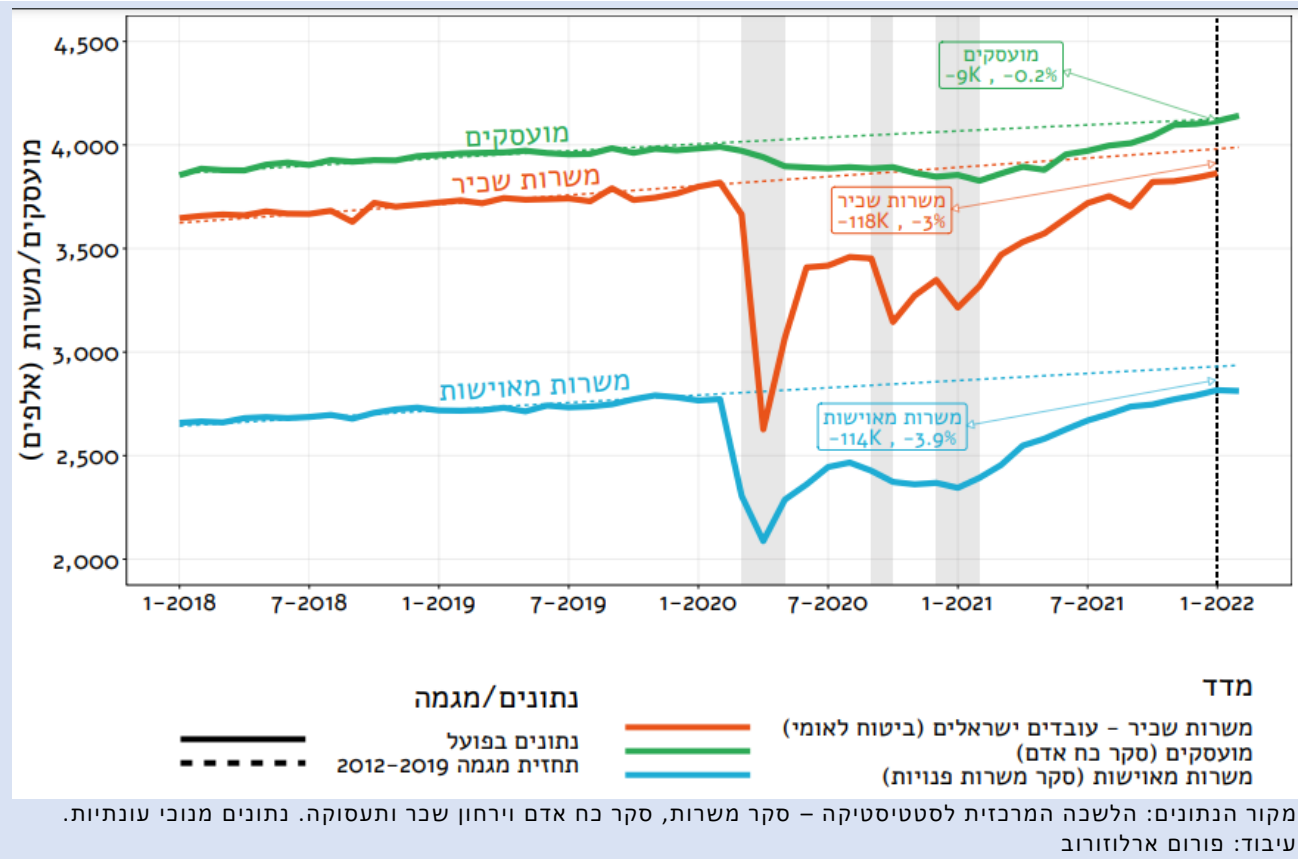
בחודשים האחרונים מתבהרת תמונה בה אנו רואים האטה משמעותית בגידול התעסוקה בענפים מסוימים, מרביתן ברמות השכר הבינוניות. מספר ענפי שירותים, מתחומים מגוונים, עדיין נמצאים ברמות תעסוקה הנמוכות באופן משמעותי מרמות התעסוקה החזויות לפי המגמה טרום הקורונה (העמודות שבירוק). בד בבד, ענפים אלה מתאפיינים בכך שהשכר הממוצע בהם (העמודות באדום) קרוב לרמתו טרם המשבר – כלומר, אם המעסיקים בענפים אלה אכן מעוניינים לגייס עוד עובדים על מנת לחזור לרמות התעסוקה הקודמות, הם כנראה לא יכולים או לא מעוניינים לשלם שכר גבוה יותר על מנת לגייס את אותם עובדים.

החשש העולה מן הנתונים הוא, שענפים אלה נכנסו לשיווי משקל חדש בשוק העבודה בו, ברמות השכר הריאלי הקודמות, מועסקים במצטבר כ-95 אלף עובדים פחות יחסית למגמה. נתונים אלה עלולים להצביע על פיצול בשוק העבודה – בין עובדים בשכר נמוך לעובדים בשכר גבוה תוך שחיקה של מעמד הביניים. נשאלת השאלה – לאן הלכו עובדים אלו? האם הם השתלבו מחדש בשוק העבודה בענפים אחרים, האם הם מחפשים עבודה או שהם הפכו למיואשים ויצאו משוק העבודה?

בין הענפים הבולטים בהם ההתאוששות נעצרה ניתן לראות את ענפי התיירות (מלונאות וסוכני נסיעות), שנפגעו באופן מובן ממגפת הקורונה, אך גם ענפים שחוו גידול משמעותי במכירות כמו רשתות שיווק המזון (ענף 471).

למרות נתוני מאקרו חיוביים – שוק העבודה עדיין רחוק מהתאוששות מלאה

איור 2: מועסקים ומשרות בשוק העבודה, נתונים בפועל לעומת תחזית המגמה טרום הקורונה, 2022-2019

נתוני חודש ינואר מצביעים על כך שהפער בין מדדי התעסוקה העיקריים עדיין גדול, וההתאוששות ממשבר הקורונה איננה ברורה כפי שהיא מוצגת לעתים קרובות על ידי גופים ממשלתיים או בתקשורת. שיעור המועסקים אמנם חזר למגמת טרום-הקורונה, אולם מספר משרות השכיר ומספר המשרות הפנויות נמצאים בפער משמעותי מהמגמה שלהם, וייתכן שיש כאן שינוי מבני של שוק העבודה. לפי מדד משרות השכיר המדווחות לביטוח לאומי, המבוסס על נתונים מנהליים ולא על נתוני סקר, עדיין חסרות כ-118 אלף משרות שכיר (המהוות 3% מסך המשרות במשק²), ביחס למגמת הגידול טרום-הקורונה. תמונה דומה עולה גם מנתוני סקר משרות פנויות של הלמ"ס, שמצביע על מחסור של כ-114 אלף משרות ביחס למגמה.

באופן מעניין, תופעה זו דומה למצב שקיים גם בארה"ב, בו מצד אחד שוק העבודה הדוק ולעובדים קל למצוא עבודה, ומצד שני חסרים הרבה שכירים יחסית למגמה, ולמעסיקים קשה למצוא עובדים. במאמר דעה שפורסם לאחרונה בניו-יורק טיימס³, מנסה הפרופ' זוכה הנובל, פול קרוגמן, להציע שתי סיבות לפער הזה: הראשונה, עלייה משמעותית בשיעור העצמאים, תופעה שלא נצפית בישראל. והשנייה, ירידה בשיעור המהגרים לארה"ב, תופעה שאפשר לראות ביטוי לה אצלנו במחסור בעובדים זרים. נראה כי אלו אינם מהווים הסבר מספק עבור התופעה הנצפית בישראל. ראשית, שיעור העובדים העצמאיים עלה במוצע בכ-0.2% בלבד מאז פרוץ מגפת הקורונה (כ-9000 עובדים)⁴. שנית, הנתונים המוצגים הם ממילא נתונים עבור עובדים ישראלים בלבד.

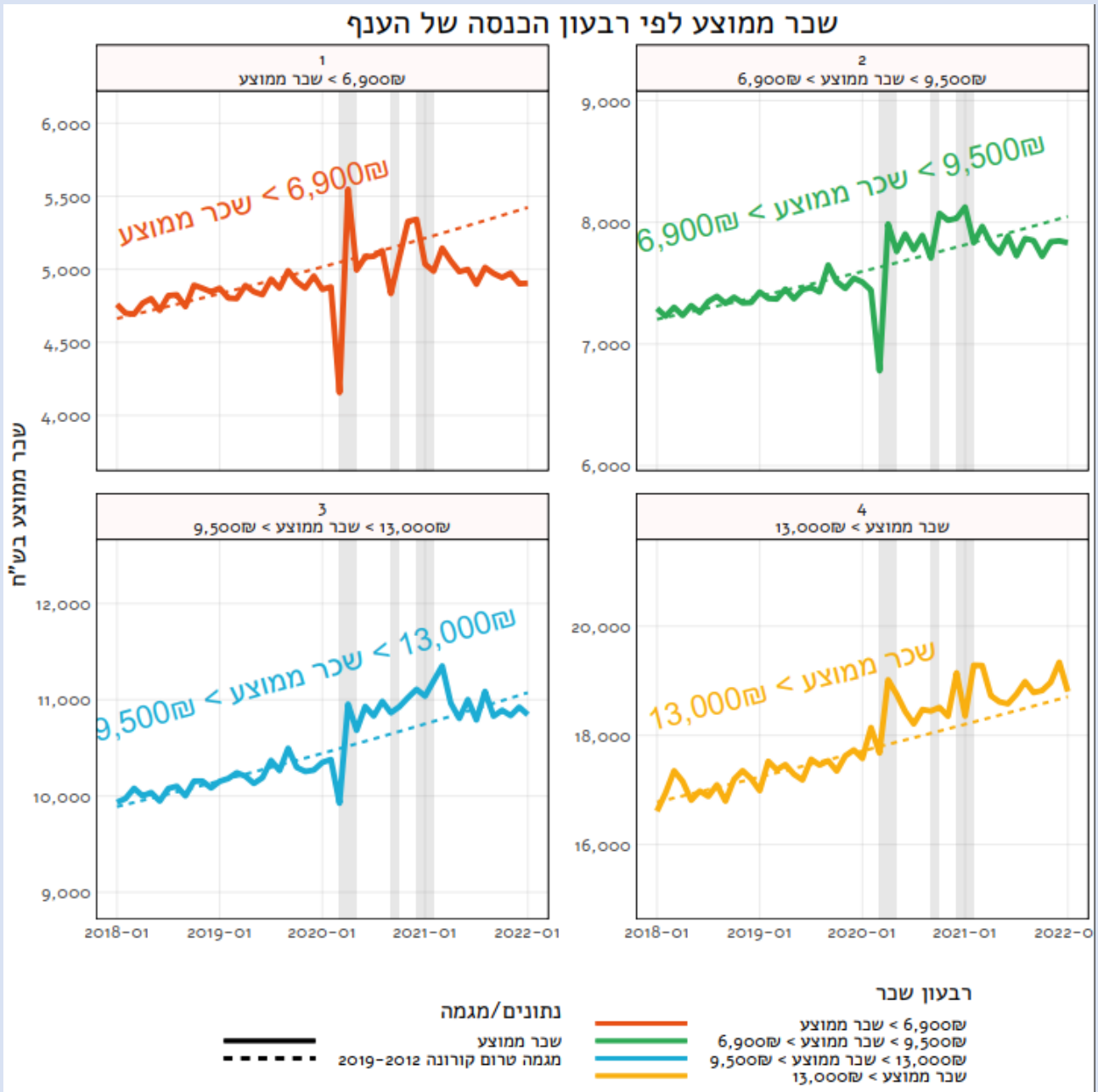
² לשם השוואה, בתקופת הזמן הנתונה האוכלוסייה בגיל העבודה גדלה בשיעור של 3.2%. כלומר, אם קצב הגידול הצפוי במשרות היה שמרני יותר, בהתאם לקצב גידול האוכלוסייה בלבד, עדיין היו חסרות כ-127 אלף משרות.

³ Krugman, P., "What Ever Happened to the Great Resignation?", NYT, April 5, 2022.

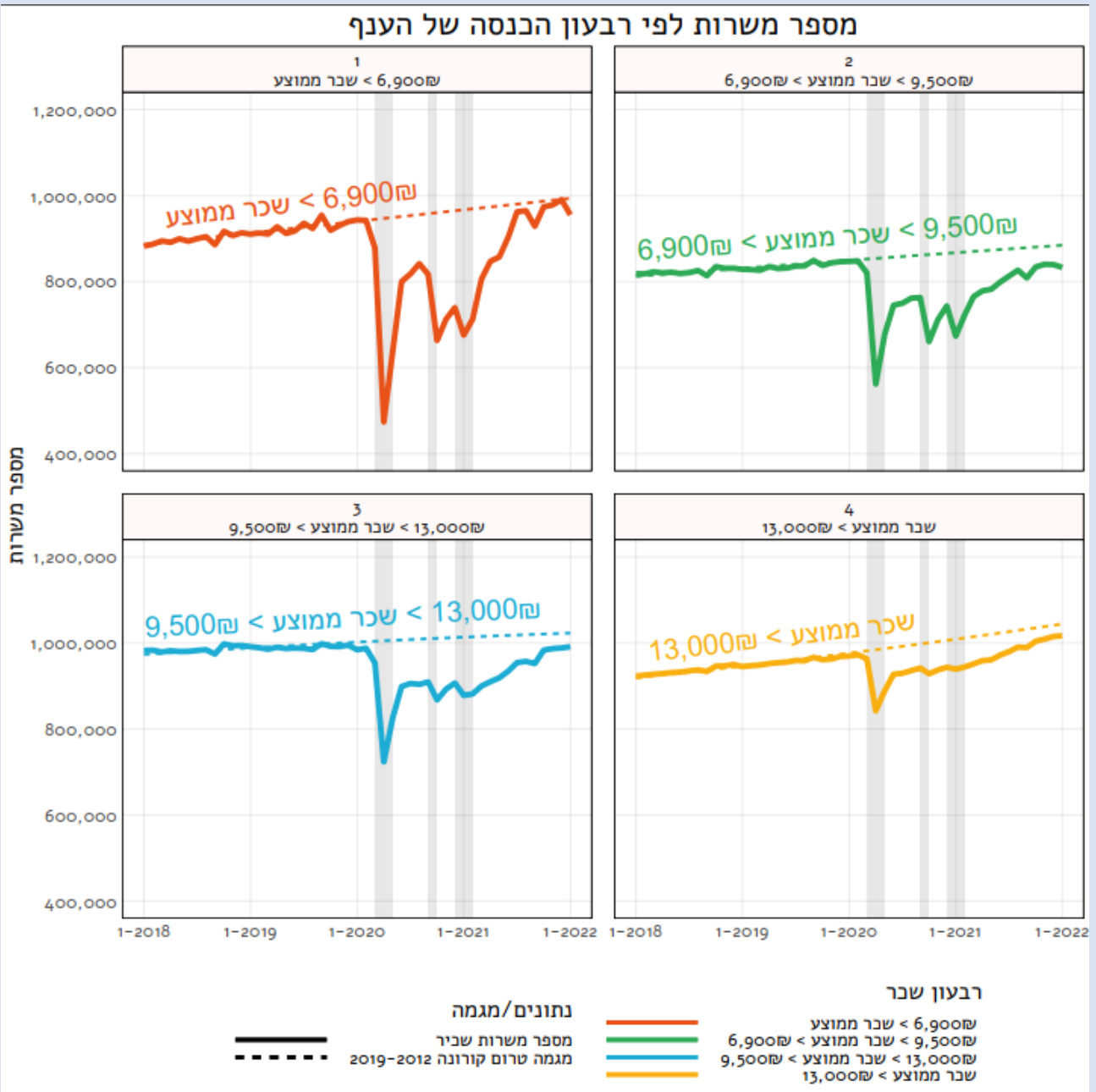
⁴ השוואת שיעור העצמאיים מתוך המועסקים ב-2017-2019 לשיעור הממוצע ב-2020-2021. נתונים מתוך ירחון סקר כח אדם.

**העובדים ברמות השכר הנמוכות חוו את הירידה הגדולה ביותר ברמת השכר בעוד
שעובדים ברמות הביניים חוו את הירידה הגדולה ביותר בתעסוקה**

איור 3: התפתחות השכר הממוצע לפי רבעוני שכר בענף

איור 4: התפתחות מספר משרות השכיר לפי רבעוני שכר בענף

מקור הנתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה – ירחון שכר ותעסוקה. עיבוד: פורום ארלוזורוב. המגמה היא המגמה ארוכת הטווח שחושבה לפי הנתונים עבור השנים 2012-2019 בטרנד פולינומיאלי. השינוי בשכר הוא ביחס למגמת השכר הרגילה במחירי 2011.

בעוד שענפים המאופיינים בשכר גבוה (בצהוב) חזרו למגמת השכר הממוצע וכמעט חזרו למגמה מבחינת משרות השכיר (של כ-2.6%), ענפים המאופיינים בשכר נמוך (באדום) חוו ברובם ירידה בשכר (של כ-9.5%) לעומת המגמה טרום הקורונה. על אף שהיו במגמת ירידה לפני המשבר, פערי השכר בישראל בין הרבעון הראשון לרביעי דווקא גדלו בכ-3% לעומת המצב בתחילת 2020.

יחד עם זאת, העובדים ברמות הביניים (בירוק) חוו את הפגיעה הקשה ביותר במספר המשרות לעומת מספר המשרות החזוי לפי המגמה ארוכת הטווח (כ-52 אלף משרות או כ-5.8% מסך המשרות בענפים אלה), זאת בזמן שהשכר הממוצע נמצא מתחת לרמת המגמה טרום הקורונה (כ-2.6% מתחת למגמה). מצב זה עלול העיד על שיווי משקל חדש בענפים אלו.